

V. BALAIŠIS

IŠ PERMĖS ARCHYVO APIE K. BŪGĄ

K. Būga pradėjo dirbti Permės universitete nuo pat jo įkūrimo dienos. Apie K. Būgos veiklą šiame universitete palyginti maža žinių. 1978 m. Permės valstybiniame archyve rastas vienas kitas dokumentas, liečiantis įžymųjį lietuvių kalbininką, gali kiek papildyti šį jo biografijos laikotarpį¹.

Idėja steigti Permėje universitetą iškilo jau XIX a. pabaigoje. Konkretų stimulą jos įgyvendinimui davė Pirmasis pasaulinis karas. 1916 m. buvo kilęs reikalas evakuoti Tartu universitetą. Permės miesto valdžia sutiko jį priimti, tačiau, Rygos frontui nusistovėjus, šio universiteto evakuoti nereikėjo, bet idėja kurti Permėje universitetą liko aktuali. 1916 m. liepos 12 d. Ministrų taryba nusprendė čia įsteigti universitetą Imperatoriškojo Petrogrado universiteto pagrindu. 1916 m. spalio 1 d. įvyko Petrogrado universiteto Permės skyriaus atidarymas. Kadrai buvo formuojami iš Maskvos, Tartu, Kazanės, Novorosijsko aukštųjų mokyklų, bet pagrindą sudarė Petrogrado universiteto profesoriai. Į komandiruojamųjų tarpą pateko ir pastarojo universiteto privatdocentas K. Būga.

Permės universitete iš pradžių veikė tik 4 fakultetai: istorijos ir filologijos, fizikos ir matematikos, medicinos, teisės. K. Būga nuo pat pirmos dienos dirbo Istorijos ir filologijos fakulteto lyginamosios kalbotyros katedroje. Tuo metu fakultete dirbo 9 filologai. Iš jų tarpo, kaip pažymima fakulteto 50-ties metų jubiliejui skirtame straipsnyje², vėliau išaugo žymūs mokslininkai: L. Bulachovskis, S. Obnorskis, P. Bogoslovskis ir K. Būga.

K. Būgos veikla Permės universitete buvo sėkminga. Jis toliau rinko medžiagą lietuvių kalbos žodynui, manoma, rašė A. Preobraženskio etimologinio rusų kalbos žodyno taisymus ir papildymus, tyrinėjo lietuvių tarmių žodžio galo fonetinius dėsnius, pradėjo darbą apie kalbos elementų, netekusių morfologinės reikšmės, nykimą, parašė straipsnį „Baltica G. A. Ilinskio „Praslavų gramatikoje“. Kaip matyti iš 1918–1919 m. darbo universitete ataskaitos, K. Būga čia taip pat rinko medžiagą etimologiniam baltų kalbų žodynui, studijavo slavų kalbų leksikos įtaką baltų kalboms³.

Permės universitete K. Būga dėstė senąją slavų kalbą, lietuvių kalbą, kalbotyros įvadą istorikams, indoeuropiečių kalbų lyginamąją fonetiką, vadovavo kalbotyros įvado proseminarui, dėstė praktinį sanskrito kalbos kursą ir etimologijos pratybas.

¹ Šios publikacijos autorius dėkingas Permės valstybinio archyvo vedėjai M. A. Kiprijanovai, padėjusiai tuos dokumentus rasti ir leidusiai jais pasinaudoti.

² Генкель М. А. и др. Основные научные направления филологического факультета с 1916 по 1966 год. — Ученые записки. Языкознание. Пермь, 1966, № 162.

³ Zinkevičius Z., Kabelka J. Kazimieras Būga. — Kn.: Būga K. Rinkiniai raštai. V., 1958, t. 1, p. 47–48.

Nors biblioteka ir stengėsi aprūpinti studentus reikiama literatūra, vis dėlto normaliam darbui sąlygų nebuvo. Tai matyti iš K. Būgos ataskaitos ir iš Permės universiteto istorinės apybraižos⁴.

Kada K. Būga pradėjo eiti ekstraordinarinio profesoriaus pareigas, kol kas rasti duomenų nepavyko. Istorijos ir filologijos fakulteto posėdyje⁵, įvykusiame 1916 m. spalio 27 d., kur buvo svarstomas A. Voldemaro klausimas dėl jo įdarbinimo valandininku, K. Būga dar nėjo profesoriaus pareigų. Bet jau 1917 m. vasario 20 d. universiteto personalo sąrašė⁶, skiltyje „laipsnis ir pareigos“, įrašyta: „einąs ekstraordinarinio profesoriaus pareigas lyginamosios kalbotyros katedroje“. Mažoji lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje (I, p. 277) nurodoma, kad ekstraordinarinio profesoriaus vardas K. Būgai suteiktas 1918 m. pavasarį.

Galima pridurti, kad K. Būgos pavardė 1918 m. ir 1919 m. sausio 1 d. sąrašuose rašoma „Bugas (Buga)“. 1919 m. sausio 1 d. sąrašė nurodoma ir K. Būgos gyvenamoji vieta Permėje: Zaimka, Meškovo namas, 14-tas butas⁷. Tai dabartinio Permės universiteto centrinis pastatas, statytas pirklio Meškovo ir 1916 m. atiduotas universitetui. Paskutinį kartą K. Būgos pavardė, kiek pavyko atsekti, minima Istorijos ir filologijos fakulteto 1919 m. balandžio 4 d. posėdžio protokole. Tame posėdyje buvo renkamas fakulteto tarybos sekretorius. Septyniais balsais sekretoriumi buvo išrinktas J. Verchovskis, o K. Būga ir L. Buľachovskis gavo po vieną balsą⁸.

1919 m. vasarą Permės universitetas evakuojamas į Tomską. Permėje iš mokslo personalo pasiliko tik vienas profesorius⁹. 1920 m. universitetas grąžinamas į Permę. Tais pačiais metais K. Būga iš Tomsko grįžta į Lietuvą.

[K. Būgos 1918–1919 m. darbo Permės universitete ataskaita¹⁰]

И. д. э.-орд. проф. К. К. Буга

в 1918–1919 учебном году читал следующие курсы:

- 1) древнецерковнославянский язык (оба полугодия; 3 часа в неделю),
- 2) литовский язык (осеннее полугодие; 3 часа в неделю),
- 3) введение в языковедение для историков (весеннее полугодие; 2 часа в неделю),
- 4) сравнительная фонетика индоевропейских языков (весеннее полугодие; 3 часа в неделю),
- 5) просеминарий по введению в языковедение для прослушавших курс введения в языковедение (осеннее полугодие; 2 часа в неделю),
- 6) практические занятия по санскриту (осеннее полугодие; 1 час в неделю),

⁴ Пермский государственный университет имени А. М. Горького. Исторический очерк. 1916–1966. Пермь, 1966.

⁵ Permės srities valstybinis archyvas (toliau PSVA), f. 180, a. 1, b. 521.

⁶ PSVA, f. 180, a. 1, b. 1026.

⁷ Ten pat, b. 532.

⁸ Ten pat.

⁹ Пермский государственный университет..., с. 21.

¹⁰ Ataskaita, rašyta K. Būgos ranka, saugoma Permės srities valstybiniame archyve (f. 180, a. 1, b. 531, p. 18).

7) **этимологические упражнения** (весеннее полугодие; 1 час в неделю).

Практические занятия по санскриту (чтение первой книги Ригведа) за отсутствием слушателей не состоялись.

Час этимологических упражнений был использован на курсе сравнительной фонетики индоевропейских языков, на прочтение которого оказалось недостаточных 3 недельных часов в семестр.

Деятельное участие в просеминарии по введению в языковедение принимали Л. К. Фиолетова и Д. В. Покровский. Были прочтены два реферата на тему „происхождение славянского спиранта х“.

В Лингвистический Семинарий в отчетном году в виду растрояства внутреннего книжного рынка и отсутствия связи с заграницею поступило ничтожное количество книг (30 названий). О правильных занятиях лингвистическими предметами не могло быть и речи, так как в Семинарии отсутствовало большинство необходимейших пособий (словарей, грамматик, текстов и справочников).

В отчетном году продолжалось мною собирание материалов для этимологического словаря балтийских языков. Изучение лексического влияния славянских языков на балтийские подвинулось значительно вперед.